

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím
Prehľad zmien v slovenskej a európskej legislatíve
za obdobie rokov 2010 – 2011

Dohovor Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „dohovor“) bol spolu s jeho opčným protokolom prijatý Valným zhromaždením OSN dňa 13. decembra 2006. Obe medzinárodné zmluvy boli otvorené na podpis dňa 30. marca 2007. Dohovor i opčný protokol nadobudli medzinárodnú platnosť, a to 3. mája 2008.

Prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič podpísal dohovor a opčný protokol dňa 26. septembra 2007. Slovenská republika týmto vyjadrila vôľu stať sa v budúcnosti zmluvnou stranou dohovoru a opčného protokolu a tieto medzinárodné zmluvy ratifikovať.

Návrh na ratifikáciu dohovoru bol predmetom rokovania vlády SR dňa 10. februára 2010 na jej 192. schôdzi. Vláda Slovenskej republiky schválila návrh na ratifikáciu dohovoru a opčného protokolu Uznesením vlády SR č. 117 z roku 2010.

Národná rada Slovenskej republiky vyslovila dňa 9. marca 2010 súhlas:

1. s Dohovorom Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím,
2. s Opčným protokolom k Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím,
3. s uplatnením výhrady Slovenskej republiky k ustanoveniu čl. 27 ods. 1 písm. a) Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím v súlade s jeho čl. 46 v tomto znení: Slovenská republika uplatňuje ustanovenia článku 27 ods. 1 písm. a) za predpokladu, že implementácia zákazu diskriminácie na základe zdravotného postihnutia pri stanovovaní podmienok náboru, prijímania do práce a trvania zamestnania sa neuplatňuje pri prijímaní do služobného pomeru príslušníkov ozbrojených síl, ozbrojených bezpečnostných zborov, ozbrojených zborov, Národného bezpečnostného úradu, Slovenskej informačnej služby a Hasičského a záchranného zboru.

Text dohovoru a opčného protokolu bol zverejnený v Zbierke zákonov pod č. 317/2010, resp. 318/2010.

Pred samotným procesom ratifikácie dohovoru bola orgánmi štátnej správy spracovaná Právna analýza ratifikovateľnosti Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím. cieľom právnej analýzy bolo posúdiť, či vnútroštátne zákonodarstvo Slovenskej republiky je v súlade s ustanoveniami dohovoru a či je možné dohovor ratifikovať Slovenskou republikou. Celkový záver k dohovoru bol nasledujúci:

„Po analýze a zhodnotení právnej úpravy zabezpečovania plného a rovnakého užívania všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkými osobami so

zdravotným postihnutím v Slovenskej republike v jednotlivých zákonoch a jej porovnaní s textom znenia dohovoru možno skonštatovať, že súčasný právny stav v Slovenskej republike je v súlade s dohovorom. Dohovor je ratifikovateľným Slovenskou republikou.

Cieľom predloženej analýzy je zaznamenať zmeny v legislatíve, ku ktorým došlo od ratifikácie dohovoru do konca roku 2011.

Vychádzali sme z právnej analýzy ratifikovateľnosti dohovoru. Pokiaľ v analyzovanej oblasti došlo v sledovanom období k zmene legislatívy, je to v príslušnom článku výslovne uvedené.

Článok 1: Účel

Článok zaručuje plné a rovnaké užívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd všetkým osobám so zdravotným postihnutím a obsahuje definíciu osoby so zdravotným postihnutím.

Úpravu základných práv a slobôd obsahuje ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania je bližšie upravené v zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (antidiskriminačný zákon).

Slovenská legislatíva neobsahuje všeobecne platnú definíciu osoby so zdravotným postihnutím, príslušné zákony uvádzajú vlastné definície, ktoré sú platné obvykle pre daný zákon. Definíciu osoby so zdravotným postihnutím obsahujú zákony:

- zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti,
- zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení,
- zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia; zákon neobsahuje definíciu osoby so zdravotným postihnutím, pretože neustanovuje práva a povinnosti takejto osoby, ale fyzickej osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, t. j. osoby až od určitého stupňa zdravotného postihnutia,
- zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách; zákon neobsahuje priamo definíciu osoby so zdravotným postihnutím, ale stanovuje stupeň odkázanosti osoby s ťažkým zdravotným postihnutím a osoby s nepriaznivým zdravotným stavom na pomoci inej osoby,
- zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon); zákon obsahuje definíciu dieťaťa so zdravotným postihnutím a žiaka so zdravotným postihnutím.

Za pozitívne možno považovať pripravované zaradenie definície študenta so zdravotným postihnutím do zákona č. 131/2002 Z.z. o vysokých školách.

Článok 2: Vymedzenie pojmov

Článok na účely dohovoru vymedzuje pojmy komunikácia, jazyk, diskriminácia na základe zdravotného postihnutia, primerané úpravy a univerzálny dizajn.

Článok 3: Všeobecné zásady

Článok uvádza základné zásady, na ktorých je dohovor založený.

Úpravu základných práv a slobôd obsahuje ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania je upravené v zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (antidiskriminačný zákon). Uvedeným zákonom boli súčasne doplnené relevantné zákony o tzv. antidiskriminačné ustanovenia, zakazujúce mimo iného diskrimináciu na základe zdravotného postihnutia alebo na základe zdravotného stavu.

Uvedené základné zásady boli premietnuté najmä do:

- zákona č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a

- zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách

Z najdôležitejších zákonov z hľadiska osôb so zdravotným postihnutím, do ktorých boli doplnené antidiskriminačné ustanovenia, menujme aspoň:

- zákon č. 461/2003 o sociálnom poistení,

- zákon č. 301/2001 Z. z. Zákonník práce

- zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti,

- zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

- zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení,

- zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon)

Článok 4: Všeobecné záväzky

Článok garantuje Osobám so zdravotným postihnutím zabezpečenie plného uplatňovania všetkých ľudských práv a základných slobôd bez akéhokoľvek diskriminovania na základe zdravotného postihnutia, mimo iného vrátane podpory dostupnosti a využívania nových informačných a komunikačných technológií, pomôcok na mobilitu, zariadení a podporných technológií vhodných pre osoby so zdravotným postihnutím.

Článok tiež ukladá pri vytváraní a uplatňovaní zákonodarstva a politiky zameraných na vykonávanie dohovoru a pri rozhodovaní o otázkach týkajúcich sa osôb so zdravotným postihnutím štátom dôkladne konzultovať s osobami so zdravotným postihnutím vrátane detí so zdravotným postihnutím a aktívne s nimi spolupracovať prostredníctvom ich reprezentatívnych organizácií.

Úpravu základných práv a slobôd obsahuje ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky.

Uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania je upravené v zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (antidiskriminačný zákon). Zásada rovnakého zaobchádzania sa uplatňuje v rámci vecnej pôsobnosti antidiskriminačného zákona, t. j. v oblasti sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb, vzdelávania a pracovno-právnych a obdobných právnych vzťahov.

Dostupnosť a využívanie pomôcok na mobilitu, orientáciu, prístup k informáciám a sebaobsluhu pre fyzické osoby s ťažkým zdravotným postihnutím sa zabezpečuje prostredníctvom poskytovania peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia podľa zákona č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR vypracovalo opatrenie č. 7/2009 Z.z., ktorým sa ustanovuje zoznam pomôcok a maximálne zohľadňované sumy z ceny pomôcok. Ako negatívum vnímame, že napriek tomu, že podľa zákona sa pomôcky zaraďujú do zoznamu pomôcok a vyradujú sa zo zoznamu pomôcok najmenej raz ročne, od vydania opatrenia sa tak doposiaľ nestalo ani raz.

Zásada konzultovať s osobami so zdravotným postihnutím vrátane detí so zdravotným postihnutím ich problémy a aktívne s nimi spolupracovať prostredníctvom ich reprezentatívnych organizácií nie je v slovenskej legislatíve upravená a jej uplatňovanie závisí na dobrej vôli príslušných orgánov.

Článok 5: Rovnosť a nediskriminácia

Článok stanovuje, že všetci ľudia sú si pred zákonom rovní, zakazuje diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia a zaručuje rovnakú právnu ochranu.

Všeobecný zákaz diskriminácie v oblasti základných práv a slobôd upravuje čl. 12 Ústavy SR, v ktorom sa mimo iného uvádza: „Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné.“

Uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania je upravené v zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (antidiskriminačný zákon).

Článok 6: Ženy so zdravotným postihnutím

Článok zaručuje ženám so zdravotným postihnutím právo na plný rozvoj a rozšírenie právomocí s cieľom zaručiť im uplatňovanie a užívanie ľudských práv a základných slobôd.

Dodržiavanie Ustanovení tohto článku je garantované Ústavou SR a antidiskriminačným zákonom.

Článok 7: Deti so zdravotným postihnutím

Článok zabezpečuje deťom so zdravotným postihnutím plné užívanie všetkých ľudských práv a základných slobôd na rovnakom základe s ostatnými deťmi.

Ľudské práva a slobody zaručuje deťom Ústava SR.

Z hľadiska štátnych sociálnych dávok je záujem zdravotne postihnutých detí resp. detí s dlhodobou nepriaznivým zdravotným stavom osobitne zohľadnený v nasledujúcich zákonoch:

- Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa,
- zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku; za pozitívne opatrenie v sledovanom období možno považovať:
  - Nevykonávanie zárobkovej činnosti od 1.1.2011 už nie je podmienkou nároku na rodičovský príspevok,
  - rodičovský príspevok v sume 164,22 eur mesačne sa od 1.1.2011 zvyšuje na sumu 190,1 eur mesačne,
  - rodičovský príspevok sa od 1.1.2011 zvyšuje o 25 %, ak sa rodič stará o dvojčatá a o 50 %, ak sa rodič stará o trojčatá, o 75 %, ak ide o štvorčatá, atď.;
- Zákon č. 561/2008 Z.z. o príspevku na starostlivosť o dieťa; za pozitívum je možné považovať:
  - maximálna suma príspevku na starostlivosť o dieťa sa zvyšuje zo sumy 164,22 eur na sumu 230 eur;
  - zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa.

Potreby dieťaťa s ťažkým zdravotným postihnutím sú zohľadnené i v zákone č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia.

Článok 8: Zvyšovanie povedomia

Článok zaväzuje zmluvné štáty prijať primerané opatrenia na zvýšenie povedomia v celej spoločnosti o postavení osôb so zdravotným postihnutím a na podporenie rešpektovania práv a dôstojnosti osôb so zdravotným postihnutím.

V r. 2010 bol prijatý zákon č. 532/2010 Z. z. o Rozhlase a televízii Slovenska.

Článok 9: Prístupnosť

Článok zaväzuje zmluvné strany prijať príslušné opatrenia, ktoré zabezpečia osobám so zdravotným postihnutím, na rovnakom základe s ostatnými, prístup k fyzickému prostrediu, k doprave, k informáciám a komunikácii, vrátane informačných a komunikačných technológií a systémov, ako aj k ďalším prostriedkom a službám dostupným alebo poskytovaným verejnosti. Tieto opatrenia, ktoré budú zahŕňať identifikáciu a odstraňovanie prekážok a bariér brániacich prístupnosti, sa budú vzťahovať, okrem iného, na:

- a) budovy, cesty, dopravné a iné vnútorné a vonkajšie zariadenia, vrátane škôl, obytných budov, zdravotníckych zariadení a pracovísk;
- b) informačné, komunikačné a iné služby, vrátane elektronických a pohotovostných služieb.

Povinnosť zabezpečovať prístupnosť fyzického prostredia pre osoby so zdravotným postihnutím je zakotvená v zákone č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) a vo Vyhláške Ministerstva životného prostredia SR č. 532/2002 Z.z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu a o všeobecných technických požiadavkách

na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie. Opatrenia podporujúce integráciu osôb so zdravotným postihnutím a ich účasť na živote spoločnosti, ako aj ich prístup k zamestnaniu, sú v rámci zákona zabezpečené ustanovením záväznej požiadavky, podľa ktorého všeobecné technické požiadavky na výstavbu vrátane všeobecných technických požiadaviek na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie sú záväzné pre právnické osoby, fyzické osoby, orgány štátnej správy a samosprávy a tieto sú povinné podľa nich postupovať pri umiestňovaní, projektovaní, povoľovaní, uskutočňovaní, kolaudovaní, užívaní a odstraňovaní stavieb.

Dlhodobu pripravovaná nová právna úprava územného plánovania a stavebného poriadku bola v r. 2009 stiahnutá z rokovania NR SR. vo vyššie uvedených právnych normách neboli v relevantných ustanoveniach prijaté žiadne zmeny, vykonávacia vyhláška nebola od dátumu jej schválenia v roku 2002 menená alebo doplňovaná.

Prístupnosť verejnej osobnej hromadnej dopravy pre osoby so zdravotným postihnutím je uzákonená v nasledujúcich právnych predpisoch:

- zákon č. 513/2009 Z. z. o dráhach
- zákon č. 168/1996 Z. z. o cestnej doprave; pred schválením je kompletná nová právna úprava tejto problematiky
- zákon č. 143/1998 Z. z. o civilnom letectve (letecký zákon)

Pre Slovenskú republiku ako členský štát Európskej únie platí v oblasti prepravy osôb so zdravotným postihnutím aj legislatíva Európskej únie, a to:

- Nariadenie Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1107/2006 zo dňa 5. júla 2006 o právach zdravotne postihnutých osôb a osôb so zníženou pohyblivosťou v leteckej doprave; uplatňované je od 1. augusta 2008,

- Nariadenie Európskeho parlamentu a rady (ES) č. 1371/2007 zo dňa 23. októbra 2007 o právach a povinnostiach cestujúcich v železničnej preprave; uplatňované je od 3. decembra 2008. Do Prepravného poriadku Železníc SR bolo zapracované v r. 2009.

NARIADENIE EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY (EÚ) č. 181/2011 zo dňa 16. februára 2011 o právach cestujúcich v autobusovej a autokarovej doprave; uplatňované bude od 1. marca 2013

Nelegislatívne opatrenia sú transponované v nasledovných koncepčných materiáloch:

Dopravná politika Slovenskej republiky do roku 2015, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 377/2005.

Dostupnosť poštových služieb:

v r. 2011 bol schválený zákon č. 324/2011 Z.z. o poštových službách, ktorý prevzal povinnosť poskytovateľa univerzálnej poštovej služby dodávať ako jeden z druhov poštových zásielok i slepecké zásielky.

Prístup k informáciám:

Zákon č. 68/2008 Z.z. o úhrade za služby verejnosti poskytované Slovenskou televíziou a Slovenským rozhlasom; od povinnosti platiť úhradu je oslobodený

platiteľ, ak žije v domácnosti s osobou s ťažkým zdravotným postihnutím alebo sám je osobou s ťažkým zdravotným postihnutím.

Zákon č.183/2000 Z. z. o knižniciach; zákon ukladá povinnosť knižníc zabezpečiť bez obmedzenia slobodný prístup ku knižničnému fondu a iným informáciám, ktoré sú povinné zhromažďovať. Zákon taktiež umožňuje zriaďovať špeciálne knižnice so špecializovaným knižničným fondom. Špeciálnou knižnicou je aj Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči.

Zákon č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon); upravuje sa použitie diela pre potreby zdravotne postihnutých osôb v rozsahu odôvodnenom ich zdravotným postihnutím. Za použitie diela v týchto prípadoch pritom nevzniká povinnosť uhradiť autorovi odmenu.

Zákon č. 275/2006 Z.z. o informačných systémoch verejnej správy
Výnos Ministerstva financií SR č. 312/2010 o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy; stanovuje pravidlá pre prístupnosť web stránok orgánov verejnej správy a samosprávy.

Zákon č. 351/2011 o elektronických komunikáciách
všeobecné povolenie č. 1/2011 na poskytovanie elektronických komunikačných sietí alebo elektronických komunikačných služieb (vydal Telekomunikačný úrad)

Opatrenie Telekomunikačného úradu č. 20/2010 o podrobnostiach poskytovania verejných telefónnych automatov a služieb pre zdravotne postihnutých užívateľov

Zákonom č. 468/2011 Z.z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, ... sa umožňuje od 1. augusta 2012 podávať žiadosti o štátne sociálne dávky, o dávky v hmotnej núdzi a o príspevky na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia elektronickými prostriedkami podpísanými zaručeným elektronickým podpisom.

V štádiu prípravy je návrh zákona o elektronizácii administratívnych procesov vo verejnej správe.

Zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám; od 1. januára 2009 legislatívne upravuje právo na podávanie žiadostí a poskytovanie informácií v prístupných formátoch pre osoby so zmyslovým postihnutím.

Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia; možnosťou poskytovať viacero druhov peňažných príspevkov rieši prístupnosť fyzického prostredia, prístupnosť dopravy a prístup k informáciám osobám s ťažkým zdravotným postihnutím a uľahčenie ich komunikácie so spoločenským prostredím.

V r. 2011 bolo upravené ustanovenie zákona o peňažnom príspevku na osobnú asistenciu, čím sa rozšíril počet osôb s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorým je možné tento peňažný príspevok vyplácať.

Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách; za sociálnu službu sa považuje i tlmočenie v posunkovej reči, artikulačné tlmočenie a taktilné tlmočenie pre nepočujúce, ťažko nedoslýchavé a hluchoslepé osoby, predčítanie pre nevidiace a prakticky nevidiace osoby a sprievodcovská služba pre nevidiace osoby a osoby s mentálnym postihnutím.

Na čerpanie štrukturálnych fondov, najmä v súvislosti so zabezpečením prístupnosti, sa aj na Slovenskú republiku vzťahuje nariadenie ES 1083/2006, ktoré v článku 16 ukladá dôsledne zabezpečiť prístupnosť všetkých etáp prípravy a realizácie projektov a všetkých ich výsledkov aj pre osoby so zdravotným postihnutím; toto ustanovenie sa veľmi často porušuje.

Článok 10: Právo na život

Článok zaručuje každej ľudskej bytosti, vrátane osôb so zdravotným postihnutím, prirodzené právo na život.

Právo na život a ochranu života je obsahom článku 15 ústavného zákona č. 460/1992 Zb. (Ústava Slovenskej republiky). Podľa tohto článku každý má právo na život, ľudský život je hodný ochrany už pred narodením a nikto nesmie byť pozbavený života.

Ochranu práva na život obsahuje zákon č. 300/2005 Z. z. trestný zákon, ktorý mimo iného upravuje trestné činy proti životu.

Článok 11: Rizikové situácie a núdzové humanitárne situácie

Článok zabezpečuje ochranu a bezpečnosť osôb so zdravotným postihnutím v rizikových situáciách, v núdzových humanitárnych situáciách a pri živelných pohromách.

Problematika riešenia nevojenských ohrození je v právnom poriadku Slovenskej republiky čiastočne upravená vo viacerých právnych predpisoch, najmä:

- v zákone NR SR č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva,
- v zákone č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarmi,
- v zákone NR SR č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy,
- v zákone NR SR č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore,
- v zákone č. 129/2002 Z. z. o integrovanom záchrannom systéme.

Článok 12: Rovnosť pred zákonom

Článok zaručuje osobám so zdravotným postihnutím právo na uznanie svojej osoby ako subjektu práv a právnu spôsobilosť vo všetkých oblastiach života na rovnakom základe s ostatnými. Zaväzuje štáty prijať opatrenia, ktoré majú umožniť osobám so zdravotným postihnutím prístup k pomoci, ktorú môžu potrebovať pri uplatňovaní svojej právnej spôsobilosti.

občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb.) a Občiansky súdny poriadok (zákon č. 99/1963 Zb.) obsahuje ustanovenia, pri dodržaní ktorých je možné osobu pozbaviť spôsobilosti na právne úkony alebo jej spôsobilosť na právne úkony je možné obmedziť a ustanovenia, v ktorých prípadoch musí byť osoba zastupovaná zákonným zástupcom alebo opatrovníkom. uvedené právne normy taktiež upravujú konanie o vyslovenie prípustnosti prevzatia alebo držania osoby v ústave zdravotníckej starostlivosti.

Právny poriadok SR neobsahuje zákonné, ani iné, opatrenia, ktoré by umožňovali osobám so zdravotným postihnutím prístup k pomoci, ktorú môžu

potrebovať pri uplatňovaní svojej právnej spôsobilosti, ak takúto pomoc potrebujú. Jediným riešením je „náhradné rozhodovanie“ a to je rozhodovanie súdom určeného opatrovníka, po zásahu súdu do spôsobilosti na právne úkony. V tomto ohľade sa pripravuje zmena, ktorá by mala byť zakotvená v novom občianskom zákonníku.

osobám, ktoré nie sú pozbavené spôsobilosti na právne úkony, je možné podľa zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách poskytovať pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov. Zákon tiež upravuje poskytovanie pomoci opatrovníkom pri výkone opatrovnických práv a povinností súvisiace s konaním o pozbavení, obmedzení alebo vrátení spôsobilosti na právne úkony.

Článok 13: Prístup k spravodlivosti

Článok zaručuje pre osoby so zdravotným postihnutím zabezpečenie prístupu k spravodlivosti na rovnakom základe s ostatnými s cieľom uľahčiť im plnenie ich úlohy účastníkov vo všetkých súdnych konaniach.

Trestný poriadok – zákon č. 301/2005 Z. z. - dáva rovnaké možnosti a rovnaké práva všetkým osobám, ktoré sú v pôsobnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdnych orgánov, bez ohľadu na to, či ide o osoby zdravé (fyzicky i mentálne) alebo o osoby so zdravotným postihnutím. V oboch rovinách majú fyzické osoby rovnaké práva v postavení obvinených, poškodených, svedkov, zúčastnených osôb, pred orgánmi činnými v trestnom konaní. Podľa tohto zákona nie je zabezpečená osobitná pomoc v trestnom konaní.

Trestný poriadok na vyrovnanie handicapu osôb so zdravotným postihnutím obsahuje viaceré ustanovenia, ktorých využitie umožňuje týmto osobám byť v rovnakom postavení pred zákonom ako osoby bez zdravotného postihnutia.

O bezplatnú právnu pomoc môžu pri splnení podmienok podľa zákona č. 327/2005 Z.z. o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi požiadať i osoby so zdravotným postihnutím.

Článok 14: Sloboda a osobná bezpečnosť

Článok garantuje osobám so zdravotným postihnutím na rovnakom základe s ostatnými:

a) právo na slobodu a osobnú bezpečnosť,

b) existencia zdravotného postihnutia nie je za žiadnych okolností dôvodom na zbavenie slobody.

Najširšiu ochranu predmetného práva poskytuje čl. 5 dohovoru o ochrane základných práv a slobôd. Definuje tiež prípady, kedy je možné osobu pozbaviť slobody.

Článok 17 Ústavy SR ustanovuje, že osobná sloboda sa zaručuje. Ďalej konštatuje, že nikoho nemožno bezdôvodne pozbaviť osobnej slobody. Takýto závažný zásah je možné uskutočniť len z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Osobnej slobode sa ochrana poskytuje aj v prípadoch jej obmedzovania a pozbavenia.

Ústava SR a trestný poriadok ustanovujú presné obdobie, počas ktorého sa musia vykonať okamžité kroky k tomu, aby sa rozhodlo, či zadržaná osoba pôjde do

väzby alebo či bude prepustená na slobodu. To isté platí aj o väzbe. Do väzby možno vziať iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.

Občiansky súdny poriadok upravuje konanie o vyslovenie prípustnosti prevzatia alebo držania v ústave zdravotnej starostlivosti. Nikoho nemožno držať proti jeho vôli v ústave zdravotníckej starostlivosti bez povolenia príslušného súdu.

Článok 15: Ochrana pred mučením alebo krutým, neľudským či ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním

Článok zakazuje mučenie a kruté, neľudské či ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie. Nikto nesmie byť bez svojho slobodného súhlasu vystavený lekárskeým alebo vedeckým pokusom. Ochrana sa vzťahuje i na osoby so zdravotným postihnutím.

Zákaz mučenia a krutého, neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania je obsahom článku 16 Ústavy SR. Zákaz mučenia a podrobovania neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu je absolútny, aplikovateľný na všetkých ľudí, na každom mieste a v každom čase. Ohľadom tohto práva neexistujú žiadne výnimky pri jeho uplatnení.

Trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z.z.) obsahuje sankcie v prípade porušenia tohto zákazu.

V zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách sa striktné vymedzuje, že v zariadeniach sociálnych služieb nie je možné používať prostriedky netelesného a telesného obmedzenia prijímateľa sociálnej služby. Výnimku tvoria len situácie, kedy je ohrozený život alebo zdravie prijímateľa alebo iných fyzických osôb.

Podmienky klinického skúšania liekov a zdravotníckych pomôcok a biomedicínskeho výskumu upravuje zákon č. 362/2011 Z.z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach a zákon č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti a službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

Zákon 362/2011 Z.z. prevzal ustanovenia z predchádzajúceho právneho predpisu.

Článok 16: Ochrana pred vykorisťovaním, násilím a zneužívaním

Článok zaväzuje prijať opatrenia na ochranu osôb so zdravotným postihnutím pred všetkými formami vykorisťovania, násilia a zneužívania, vrátane prijatia primeraných foriem pomoci týmto osobám a účinného monitorovania všetkých zariadení a programov, ktoré majú slúžiť osobám so zdravotným postihnutím, nezávislými orgánmi.

Zákaz mučenia a krutého, neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania je obsahom článku 16 Ústavy SR.

V zákone č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách sa striktné vymedzuje, že v zariadeniach sociálnych služieb nie je možné používať prostriedky netelesného a telesného obmedzenia prijímateľa sociálnej služby. Výnimku tvoria len situácie, kedy je ohrozený život alebo zdravie prijímateľa alebo iných fyzických osôb.

Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách upravuje dohľad a kontrolu nad poskytovaním sociálnych služieb. Od 1. januára 2012 sa za dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb považuje aj výkon dohľadu nad dodržiavaním tohto

zákona a všeobecne záväzných právnych predpisov pri vykonávaní činností, ktoré majú charakter odborných, obslužných alebo ďalších činností podľa zákona o sociálnych službách alebo súboru týchto činností za úhradu, a ktoré poskytovateľ služby vykonáva bez zápisu do registra poskytovateľov sociálnych služieb. Zavádza sa tým kontrola nad poskytovateľmi služieb, ktoré svojím charakterom zodpovedajú sociálnym službám, ale ich poskytovatelia sa vyhýbali povinnej registrácii poskytovateľov sociálnych služieb, aby neboli povinní plniť viaceré podmienky predpísané zákonom o sociálnych službách.

Článok 17: Ochrana integrity osobnosti

Článok zaručuje osobe so zdravotným postihnutím právo na rešpektovanie jej fyzickej a duševnej integrity na rovnakom základe s ostatnými.

Ustanovenie čl. 16 Ústavy zakazujúce mučenie a kruté, neľudské či ponižujúce zaobchádzanie alebo trestanie zabezpečuje na ústavnej úrovni tak telesnú, ako aj psychickú integritu osôb pred fyzickými útokmi alebo psychickým nátlakom. Nútené práce alebo nútené služby sú zakázané v čl. 18. Ustanovenie čl. 23 zaručuje slobodu pohybu a pobytu.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon obsahuje trestný čin nebezpečného vyhrážania a trestný čin mučenia a neľudského zaobchádzania.

Článok 18: Sloboda pohybu a štátna príslušnosť

Článok zaručuje právo osôb so zdravotným postihnutím na slobodu pohybu, na slobodu voľby miesta pobytu a právo na štátnu príslušnosť na rovnakom základe s ostatnými.

Podľa článku 5 Ústavy SR nikomu nemožno odňať štátne občianstvo Slovenskej republiky proti jeho vôli.

Podľa článku 23 Ústavy Slovenskej republiky sa sloboda pohybu a pobytu zaručuje a každý, kto sa oprávnené zdržiava na území Slovenskej republiky, má právo toto územie slobodne opustiť. Každý občan má právo na slobodný vstup na územie Slovenskej republiky. Občana nemožno nútiť, aby opustil vlasť, a nemožno ho vyhostiť.

Uvedené ustanovenia sa vzťahujú na všetkých občanov, teda i na osoby so zdravotným postihnutím.

Sloboda pohybu a štátna príslušnosť je upravená v zákone č. 40/1993 Z. z. o štátnom občianstve Slovenskej republiky a v zákone č. 253/1998 Z.z. o hlásení pobytu občanov Slovenskej republiky a registri obyvateľov Slovenskej republiky.

Trestný zákon (zákon č. 300/2005 Z.z.) zakotvuje trestný čin - Obmedzovanie slobody pobytu.

Článok 19: Nezávislý spôsob života a začlenenie do spoločnosti

Zmluvné strany uznávajú rovnaké právo všetkých osôb so zdravotným postihnutím žiť v spoločenstve s rovnakými možnosťami voľbami ako majú ostatní, a

prijmú opatrenia, ktoré umožnia plné užívanie tohto práva osobami so zdravotným postihnutím a ich plné začlenenie a zapojenie do spoločnosti, a zabezpečia, aby:

a) osoby so zdravotným postihnutím mali možnosť zvoliť si miesto pobytu, ako aj to, kde a s kým budú žiť a aby neboli nútené žiť v určitom prostredí,

b) osoby so zdravotným postihnutím mali prístup k celému spektru podporných služieb, vrátane osobnej pomoci, nevyhnutných pre nezávislý život v spoločnosti a pre začlenenie sa do nej, a na zabránenie izolácie alebo segregácie v spoločnosti.

Podpora sociálnej integrácie osôb so zdravotným postihnutím je realizovaná predovšetkým poskytovaním peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia a poskytovaním sociálnych služieb podľa zákonov, ktoré boli schválené v roku 2008 s účinnosťou od 1. januára 2009:

- zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia,

- zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách.

Nezávislý spôsob života osôb so zdravotným postihnutím a ich začlenenie do spoločnosti sa v právnom systéme Slovenskej republiky podporuje najmä poskytovaním peňažného príspevku na osobnú asistenciu. S účinnosťou od 1. júla 2011 došlo k niekoľkým pozitívnym zmenám:

- hranica príjmu osoby s ťažkým zdravotným postihnutím, po dosiahnutí ktorej sa znižuje peňažný príspevok na osobnú asistenciu, sa zvyšuje z 3- násobku na 4-násobok sumy životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu,

- výrazne sa zjednodušuje výkaz o odpracovaných hodinách osobnej asistencie, vo výkaze sa bude uvádzať len celkový počet hodín osobnej asistencie za príslušný kalendárny mesiac,

- blízki rodinní príslušníci osôb s ťažkým zdravotným postihnutím budú môcť vykonávať vybrané činnosti osobnej asistencie ročne najviac v počte 1 460 hodín bez ďalších obmedzení,

- medzi činnosti osobnej asistencie bolo zaradené sprostredkovanie komunikácie pre sluchovo postihnuté osoby a pre hluchoslepé osoby.

Zákon o sociálnych službách upravuje široké spektrum sociálnych služieb, určených pre osoby so zdravotným postihnutím, ktorých cieľom je podpora nezávislého života a začlenenie sa do spoločnosti.

Fyzická osoba má právo výberu sociálnej služby a formy jej poskytovania a právo výberu poskytovateľa sociálnej služby. Toto právo sa upravilo s účinnosťou od 1. januára 2011, v rokoch 2009 a 2010 boli zákonnou úpravou pri určení poskytovateľa sociálnej služby uprednostňovaní verejní poskytovatelia sociálnych služieb pred poskytovateľmi neverejnými.

Poskytovanie terénnej, ambulantnej a týždennej pobytovej sociálnej služby má prednosť pred poskytovaním celoročnej pobytovej sociálnej služby.

Ďalšie právne normy podporujúce integráciu osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti:

- podľa zákona č. 607/2003 Z. z. o Štátnom fonde rozvoja bývania je možné poskytnúť štátnu podporu pri rozširovaní a zveľaďovaní bytového fondu vo forme úveru a nenávratného príspevku na byt, ktorý je stavebne určený na trvalé bývanie občana s ťažkým zdravotným postihnutím, ktorý má zdravotné postihnutie uvedené v prílohe tohto zákona.

- zákon č. 149/1995 Z. z. o posunkovej reči nepočujúcich osôb;

- zákon č. 220/2007 Z. z. o digitálnom vysielaní programových služieb a poskytovaní iných obsahových služieb prostredníctvom digitálneho prenosu a o

zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o digitálnom vysielaní) - zákon stanovuje pravidlá a povinnosti na zabezpečenie multimodálneho prístupu k programovej službe;

- zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách, zákon určuje povinný podiel programov sprevádzaných tlmočením do posunkovej reči nepočujúcich, hlasovým komentovaním pre nevidiacich, skrytým alebo otvoreným titulovaním;

- Výnos Ministerstva financií SR č. 312/2010 o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy; obsahuje aj technické požiadavky riešenia z pohľadu prístupnosti web sídiel pre zdravotne postihnutých občanov.

Dňa 30.11.2011 bol Vládou SR schválený Návrh stratégie deinštitucionalizácie systému sociálnych služieb a náhradnej starostlivosti v Slovenskej republike.

Článok 20: Osobná mobilita

Článok zaväzuje prijať opatrenia na zabezpečenie osobnej mobility s najväčšou možnou nezávislosťou pre osoby so zdravotným postihnutím, a to aj tým, že:

a) uľahčia osobnú mobilitu osôb so zdravotným postihnutím v takom čase, aký si zvolia oni sami,

b) uľahčia prístup osôb so zdravotným postihnutím ku kvalitným pomôckam na mobilitu a k rôznym formám asistencie.

Podpora osobnej mobility osôb so zdravotným postihnutím je realizovaná predovšetkým poskytovaním peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia a poskytovaním sociálnych služieb podľa zákonov, ktoré boli schválené v roku 2008 s účinnosťou od 1. januára 2009:

- zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia,

- zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách.

V sledovanom období boli zmenené ustanovenia o poskytovaní peňažného príspevku na osobnú asistenciu, čo je uvedené v rozbere k článku 19.

Zdravotnícke pomôcky umožňujúce a podporujúce mobilitu sú poskytované na základe zákona č. 363/2011 Z.z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia.

Článok 21: Sloboda prejavu a presvedčenia a prístup k informáciám

Článok zaväzuje signatárov prijať opatrenia, ktorými zabezpečia, aby osoby so zdravotným postihnutím mohli uplatňovať právo na slobodu prejavu a presvedčenia, vrátane slobody vyhľadávať, prijímať a šíriť informácie a myšlienky podľa vlastného výberu na rovnakom základe s ostatnými, a to aj tým, že:

a) osobám so zdravotným postihnutím poskytujú informácie určené širokej verejnosti, v prístupných formátoch a technológiách vhodných pre rôzne druhy zdravotného postihnutia,

b) akceptujú a umožnia osobám so zdravotným postihnutím používať znakové jazyky, Braillovo písmo, augmentatívnu a alternatívnu komunikáciu, ako aj ďalšie

prístupné prostriedky, spôsoby a formáty komunikácie podľa ich vlastného výberu v oficiálnej komunikácii,

c) vyžadujú od súkromných subjektov, ktoré poskytujú služby širokej verejnosti, aby poskytovali osobám so zdravotným postihnutím informácie a služby v prístupných a použiteľných formátoch.

Slobodu prejavu a právo na informácie zaručuje článok 26 Ústavy (Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.).

Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám mimo iného ukladá povinným osobám od 1. januára 2009 povinnosť poskytovať informácie osobám so zmyslovým postihnutím v im prístupných formátoch podľa ich vlastného výberu.

Podpora prístupu k informáciám pre osoby s ťažkým zdravotným postihnutím je v zákone č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia naplnená prostredníctvom poskytovania peňažného príspevku na osobnú asistenciu a peňažného príspevku na kúpu pomôcky.

Právo na slobodu prejavu a presvedčenia a prístup k informáciám sa realizuje aj prostredníctvom tlmočnickej služby upravenej zákonom č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách, v ktorej rámci sa fyzickým osobám poskytuje tlmočenie v posunkovej reči, artikulačné tlmočenie a taktilné tlmočenie.

Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) zaručuje nepočujúcim deťom a žiakom právo na výchovu a vzdelávanie v posunkovej reči nepočujúcich, nevidiacim deťom a žiakom sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie s použitím Braillovoho písma a deťom a žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie prostredníctvom náhradných spôsobov dorozumievania.

Zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách, zákon určuje povinný podiel programov sprevádzaných tlmočením do posunkovej reči nepočujúcich, hlasovým komentovaním pre nevidiacich, skrytým alebo otvoreným titulkovaním.

Článok 22: Rešpektovanie súkromia

Osoby so zdravotným postihnutím nesmú byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do súkromia, do rodiny, domova a do korešpondencie.

Signatári chránia dôvernosť osobných informácií a informácií o zdravotnom stave a o rehabilitácii osôb so zdravotným postihnutím.

Rešpektovanie súkromia patrí medzi základné práva a slobody zaručené Ústavou SR. Ústava Slovenskej republiky garantuje právo na súkromný a rodinný život v ustanoveniach čl. 16, čl. 19, čl. 22 a čl. 41. Podľa čl. 21 Ústavy obydlie je nedotknuteľné. Tieto práva je možné obmedziť len zákonom.

Zákon číslo 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov upravuje mimo iného ochranu osobných údajov fyzických osôb pri ich spracúvaní a ochranu práv dotknutých osôb.

Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám tiež stanovuje, že informácie, ktoré sa dotýkajú osobnosti a súkromia fyzickej osoby, sa sprístupnia len vtedy, ak to ustanovuje osobitný zákon, alebo s predchádzajúcim písomným súhlasom dotknutej osoby.

V oblasti zdravotníctva je ochrana pacientovho súkromia upravená zákonom č. 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti a službách súvisiacich s poskytovaním

zdravotnej starostlivosti. Okrem toho, že zdravotnícky personál je povinný uvážene chrániť informácie dôverného charakteru, prístup do zdravotnej dokumentácie pacienta má len zákonom stanovený okruh osôb.

Podľa zákona č. 447/2008 Z. z. zamestnanec príslušného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, zamestnanec ústredia práce, zamestnanec MPSVaR SR a zamestnanec poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, sú povinní vo veciach kompenzácie zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, ktoré sa dozvedeli v súvislosti s poskytovaním peňažného príspevku na kompenzáciu a v súvislosti s plnením úloh ustanovených týmto zákonom.

Podľa zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách má prijímateľ sociálnej služby v zariadení právo na nenarušovanie svojho osobného priestoru s výnimkou situácie, ktorá neznesie odklad a vstup je nevyhnutný na ochranu života, zdravia alebo majetku tejto fyzickej osoby, na ochranu práv a slobôd iných fyzických osôb alebo ochranu majetku zariadenia. V zákone o sociálnych službách sa upravuje, že zamestnanci vykonávajúci prácu súvisiacu so sociálnymi službami sú povinní pri poskytovaní sociálnych služieb zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, ktoré sa dozvedeli v súvislosti s poskytovaním sociálnych služieb a v súvislosti s plnením úloh ustanovených zákonom o sociálnych službách. Ak nie je priamo ohrozený život alebo zdravie prijímateľa alebo ak to neustanovuje osobitný predpis, tieto informácie možno poskytnúť iným subjektom len so súhlasom prijímateľa sociálnej služby.

Článok 23: Rešpektovanie domova a rodiny

Článok zaväzuje signatárov prijať opatrenia na odstránenie diskriminácie osôb so zdravotným postihnutím vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa manželstva, rodiny, rodičovstva a partnerských vzťahov na rovnakom základe s ostatnými.

Ochranu manželstva, rodiny a rodičovstva garantuje článok 41 Ústavy Slovenskej republiky.

Rodičovské práva a povinnosti upravuje zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine.

Práva dieťaťa a ich ochrana sú zaručené zákonom č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. Všetky subjekty sú povinné zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ochranu jeho právom chránených záujmov, pri rešpektovaní jeho práv priznaných Dohovorom o právach dieťaťa.

Článok 24: Vzdelávanie

Článkom sa uznáva právo osôb so zdravotným postihnutím na vzdelanie bez diskriminácie. Na základe rovnosti príležitostí majú osoby so zdravotným postihnutím právo na zabezpečenie začleňujúceho vzdelávacieho systému na všetkých úrovniach, vrátane celoživotného vzdelávania.

Rovnosť príležitosti a prístupu na štúdium deklaruje Ústava SR a všetky ďalšie zákonné normy, týkajúce sa školskej politiky v SR.

Právo na vzdelanie ustanovuje článok 42 Ústavy Slovenskej republiky.

Zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) upravuje výchovu a vzdelávanie v materských, základných a stredných školách, vrátane vzdelávania detí a žiakov so špeciálnymi výchovno - vzdelávacími potrebami, ku

ktorým patria i deti a žiaci so zdravotným postihnutím. vzdelávací program musí obsahovať osobitosti a podmienky na výchovu a vzdelávanie detí a žiakov so špeciálnymi výchovno - vzdelávacími potrebami, najmä materiálne a personálne vrátane špeciálnej kompenzačnej, rehabilitačnej, didaktickej a audiovizuálnej techniky vyžadovanej vzhľadom na príslušný druh a stupeň zdravotného postihnutia. Školský zákon zaručuje nepočujúcim deťom a žiakom právo na výchovu a vzdelávanie v posunkovej reči nepočujúcich, nevidiacim deťom a žiakom sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie s použitím Braillovho písma a deťom a žiakom s narušenou komunikačnou schopnosťou sa zabezpečuje právo na výchovu a vzdelávanie prostredníctvom náhradných spôsobov dorozumievania. V r. 2010 sa podarilo presadiť do zákona povinnosť ministerstva školstva poskytovať školám bezplatne na základe ich objednávky schválené učebnice, schválené učebné texty a schválené pracovné zošity prepísané do Braillovho písma alebo do iných vhodných foriem prepisov.

Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách upravuje štúdium na vysokých školách.

Zákon č. 568/2009 Z.z. o celoživotnom vzdelávaní.

Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti. Zákon stanovuje nástroje aktívnej politiky trhu práce, ktoré zahŕňajú aj vzdelávanie a prípravu pre trh práce poskytované aj občanom so zdravotným postihnutím.

Článok 25: Zdravie

Zmluvné strany uznávajú, že osoby so zdravotným postihnutím majú právo na dosiahnutie najlepšieho možného zdravia bez diskriminácie na základe zdravotného postihnutia. Článok zaväzuje signatárov prijať opatrenia, ktorými zabezpečia osobám so zdravotným postihnutím prístup k zdravotnej starostlivosti vrátane liečebnej rehabilitácie.

Zákaz diskriminácie v oblasti zdravotnej starostlivosti je ustanovený v zákone č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (antidiskriminačný zákon).

Práva a povinnosti pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti upravuje zákon 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti a službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti. Každý má právo na poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Právo na poskytovanie zdravotnej starostlivosti sa zaručuje rovnako každému v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania v zdravotnej starostlivosti ustanovenou antidiskriminačným zákonom.

S poskytovaním zdravotnej starostlivosti priamo alebo nepriamo súvisia ďalšie zákony:

Zákon č. 577/2004 Z.z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti; pozitívnou zmenou je, že s účinnosťou od 1. apríla 2011 uhrádza zdravotná poisťovňa niektorým poistencom (mimo iných i osobám s ťažkým zdravotným postihnutím a poberateľom invalidného dôchodku) čiastku, o ktorú úhrnná výška úhrad za doplatky za lieky čiastočne uhrádzané na základe verejného zdravotného poistenia za kalendárny štvrtrok prekročila limit spoluúčasti podľa osobitného predpisu, pokiaľ ich príjem nepresahuje stanovenú hranicu; s účinnosťou od 1. decembra 2011 táto právna úprava prešla do zákona č.

363/2011 Z.z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia.

Zákon č. 578/2004 Z.z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch a stavovských organizáciách v zdravotníctve.

Zákon č. 580/2004 Z.z. o zdravotnom poistení.

Zákon č. 355/2007 Z.z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia.

Zákon č. 362/2011 Z.z. o liekoch a zdravotníckych pomôckach.

Zákon č. 363/2011 Z.z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia; zhoršením oproti predchádzajúcemu stavu je, že pre každú podskupinu zdravotníckych pomôcok sa bude určovať maximálna výška úhrady zdravotnej poisťovne za zdravotnícku pomôcku zaradenú v tejto podskupine zdravotníckych pomôcok. Súčasne zákon neprebral zásadu, že základný funkčný typ zdravotníckej pomôcky je plne uhrádzaný na základe verejného zdravotného poistenia. V praxi to potenciálne znamená, že maximálna cena úhrady zdravotnej poisťovne môže byť stanovená i nižšie, ako bude stanovená cena základného funkčného typu zdravotníckej pomôcky, teda i za základný funkčný typ zdravotníckej pomôcky si bude musieť pacient doplácať.

Článok 26: Habilitácia a rehabilitácia

Článok zaväzuje signatárov prijať opatrenia, ktoré umožnia osobám so zdravotným postihnutím dosiahnuť a udržať si maximálnu možnú samostatnosť, uplatniť v plnej miere telesné, duševné, sociálne a profesijné schopnosti a dosiahnuť plné začlenenie a zapojenie do všetkých oblastí života. Na tento účel signatári budú zriaďovať, podporovať a rozširovať komplexné habilitačné a rehabilitačné služby a programy, najmä v oblasti zdravotníctva, zamestnanosti, vzdelávania a sociálnych služieb.

Zákonom č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách je upravená sociálna rehabilitácia ako odborná činnosť na podporu samostatnosti, nezávislosti a sebestačnosti fyzickej osoby rozvojom a nácvikom zručností alebo aktivizovaním schopností a posilňovaním návykov pri sebaobsluže, pri úkonoch starostlivosti o domácnosť a pri základných sociálnych aktivitách.

Zákonom č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení je definovaná pracovná rehabilitácia ako vecná dávka poskytovaná fakultatívne z úrazového poistenia, ktorá má podporiť snahu poškodeného o pracovnú a sociálnu reintegráciu. S pracovnou rehabilitáciou ako vecnou dávkou súvisí aj dávka peňažného charakteru - rehabilitačné, ktoré finančne zabezpečuje poškodeného počas absolvovania pracovnej rehabilitácie.

Článok 27: práca a zamestnávanie

Signatári uznávajú právo osôb so zdravotným postihnutím na prácu na rovnakom základe s ostatnými, vrátane práva na pracovné prostredie, ktoré je otvorené, začleňujúce a prístupné pre osoby so zdravotným postihnutím a za tým účelom budú prijímať primerané opatrenia.

Podľa čl. 35 a čl. 36 Ústavy Slovenskej republiky (zákon č. 460/1992 Zb.) zamestnanci majú právo na prácu a spravodlivé a uspokojujúce pracovné

podmienky. Každý má právo na slobodnú voľbu povolania, prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť.

Právo na prácu je konkretizované v Zákonníku práce (zákon č. 311/2001 Z.z.). Fyzické osoby majú právo na prácu a na slobodnú voľbu zamestnania, na spravodlivé a uspokojivé pracovné podmienky a na ochranu proti nezamestnanosti. Tieto práva im patria bez akýchkoľvek obmedzení a priamej diskriminácie alebo nepriamej diskriminácie mimo iného podľa nepriaznivého zdravotného stavu alebo zdravotného postihnutia s výnimkou prípadu, ak to ustanovuje zákon alebo ak je na výkon prác vecný dôvod, ktorý spočíva v predpokladoch alebo požiadavkách a v povahe práce, ktorú má zamestnanec vykonávať.

Zákonník práce upravuje pracovno – právne vzťahy, vrátane povinnosti pre zamestnávateľov vytvárať vhodné pracovné podmienky pre zamestnávanie občanov so zdravotným postihnutím.

V zákone č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (antidiskriminačný zákon) je upravená i zásada rovnakého zaobchádzania v oblasti zamestnávania.

Podpora zamestnávania a samostatnej zárobkovej činnosti občanov so zdravotným postihnutím je upravená zákone č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti. Obsahuje viacero nástrojov aktívnej politiky trhu práce, ktoré môžu využívať uchádzači o zamestnanie so zdravotným postihnutím a zamestnávateľa, ktorí majú záujem týchto občanov zamestnať. Nástroje podporujúce zamestnávanie občanov so zdravotným postihnutím neboli v sledovanom období menené. Výnimkou je úprava poskytovania príspevku na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne a chráneného pracoviska, ktorý sa od 1. júla 2010 poskytuje štvrťročne, čo považujeme za pozitívne opatrenie. V súčasnosti je pripravená na prerokovanie vo vláde SR rozsiahla úprava poskytovaných príspevkov na podporu zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím vrátane úpravy podmienok ich poskytovania.

Podmienky prijatia do štátnej služby sú upravené zákonom č. 400/2009 Z.z. o štátnej službe.

Podmienky prijatia na výkon práce vo verejnom záujme sú upravené v zákone č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme.

Článok 28: Primeraná životná úroveň a sociálna ochrana

Zmluvné strany uznávajú právo osôb so zdravotným postihnutím na primeranú životnú úroveň pre ne aj pre ich rodiny, vrátane dostatočnej výživy, oblečenia a ubytovania, na neustále zlepšovanie životných podmienok a uznávajú právo osôb so zdravotným postihnutím na sociálnu ochranu.

Podľa článku 39 Ústavy Slovenskej republiky občania majú právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.

Na vykonanie predmetného ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky sú prijaté najmä nasledovné právne predpisy:

System sociálneho poistenia:

Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení.

Zákon č. 462/2003 Z.z. o náhrade príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca.

Zákon č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení.

Zákon č. 650/2004 Z.z. o doplnkovom dôchodkovom sporení.

Zákon č. 328/2002 Z.z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov.

Systém sociálnej pomoci:

Zákon č. 601/2003 Z.z. o životnom minime.

Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi.

Systém štátnej sociálnej podpory:

Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa.

Zákon č. 571/2009 Z. z. o rodičovskom príspevku; za pozitívne opatrenie v sledovanom období možno považovať:

- Nevykonávanie zárobkovej činnosti od 01.01.2011 už nie je podmienkou nároku na rodičovský príspevok,

- rodičovský príspevok v sume 164,22 eur mesačne sa od 1.1.2011 zvyšuje na sumu 190,1 eur mesačne,

- rodičovský príspevok sa od 1.1.2011 zvyšuje o 25 %, ak sa rodič stará o dvojčatá a o 50 %, ak sa rodič stará o trojčatá, o 75 %, ak ide o štvorčatá, atď..

Zákon č. 561/2008 Z.z. o príspevku na starostlivosť o dieťa; za pozitívum je možné považovať:

- maximálna suma príspevku na starostlivosť o dieťa sa zvyšuje zo sumy 164,22 eur na sumu 230 eur.

zákon č. 235/1998 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá.

Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa.

Zákon č. 627/2005 o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa

Zákon č. 448/2008 o sociálnych službách obsahuje ustanovenia, zabezpečujúce sociálnu ochranu fyzickej osoby. Pri úhrade za poskytovanie sociálnej služby sa uplatňuje ochrana príjmu klienta pred platením neprimeranej úhrady. To znamená, že ak príjem klienta nepostačuje na zaplatenie celej úhrady, neplatí vôbec alebo platí len jej časť, a to tak, aby mu po zaplatení úhrady zostalo z príjmu stanovené percento alebo násobok sumy životného minima. Zároveň sa upravuje, že za podmienok ustanoveným zákonom o sociálnych službách sa bezplatne poskytuje pomoc pri odkázanosti na pomoc inej osoby pri úkonoch sebaobsluhy, tľmočnícka služba, krízová pomoc prostredníctvom telekomunikačných technológií, sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, sociálna rehabilitácia a pracovná terapia.

Článok 29: Účasť na politickom a verejnom živote

Obsahom článku je záruka politických práv pre osoby so zdravotným postihnutím, vrátane práva voliť a byť volený, a práva účasti na verejnom živote. Signatári budú aktívne podporovať prostredie, v ktorom sa osoby so zdravotným postihnutím môžu účinne a plne zúčastňovať na riadení verejných záležitostí.

Ústava SR v čl. 2 vyslovene ustanovila, že občania ako nositelia verejnej moci majú právo zúčastňovať sa na správe vecí verejných priamo alebo prostredníctvom volených zástupcov . Priama demokracia sa uplatňuje predovšetkým prostredníctvom referenda. Pri nepriamej = zastupiteľskej demokracii ľudia rozhodujú prostredníctvom volených zástupcov, ktorým dávajú mandát, aby v ich mene rozhodovali o veciach verejných. Volebné právo je ustanovené v čl. 30 Ústavy SR.

Voľby v Slovenskej republike sú upravené nasledovnými vnútroštátnymi právnymi predpismi:

Zákon č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí.

Zákon č. 46/1999 Z.z. o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky.

Zákon č. 303/2001 Z.z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov.

Zákon č. 331/2003 Z.z. o voľbách do Európskeho parlamentu.

Zákon č. 333/2004 Z.z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky.

Všetky volebné zákony umožňujú osobe so zdravotným postihnutím vykonať tajnú voľbu za pomoci asistenta, ktorého si sama zvolí, ako aj návštevu členov volebnej komisie s mobilnou urnou u voliča, ktorý sa nemôže zo zdravotných dôvodov osobne dostaviť do volebnej miestnosti.

Všetky uvedené predpisy považujú za prekážku vo výkone volebného práva pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony.

1. pri voľbe do **Európskeho parlamentu a NR SR–**

- zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody, z dôvodov ochrany zdravia ľudí,
- výkon trestu odňatia slobody, obzvlášť závažného zločinu
- **pozbavenie** (nie obmedzenie) spôsobilosti na právne úkony (*súdom*),

2. pri **komunálnych voľbách** – do samosprávy obcí a voľbách do samosprávnych krajov

- zákonom ustanovené obmedzenie osobnej slobody z dôvodu ochrany zdravia ľudí,
- výkon trestu odňatia slobody,
- výkon základnej vojenskej služby, náhradnej vojenskej služby alebo zdokonaľovacej služby, a to v prípade, ak to vyžaduje plnenie úloh podľa osobitných predpisov,
- pozbavenie spôsobilosti na právne úkony
- **pri voľbách do samosprávy obcí okrem pozbavenia spôsobilosti je prekážkou aj obmedzenie spôsobilosti na právne úkony;**

3. **pri voľbe prezidenta SR** zákon neustanovuje prekážku volebného práva, ale Ústava v čl. 101 ods. 2 právo voliť prezidenta majú občania, ktorí majú právo voliť do Národnej rady Slovenskej republiky.

Článok 29 a 37 Ústavy SR zaručujú právo slobodne sa združovať. Každý má právo spolu s inými sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeníach, vrátane práva združovať sa s inými na ochranu svojich hospodárskych a sociálnych záujmov.

Uvedené ustanovenia Ústavy SR bližšie konkretizuje zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov.

Činnosť politických strán a politických hnutí je upravená zákonom č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach.

Článok 30: Účasť na kultúrnom živote, rekreácia, záujmové aktivity a šport

Obsahom článku je uznanie práva osôb so zdravotným postihnutím zúčastňovať sa na kultúrnom živote, rozvíjať a využívať svoj tvorivý, umelecký a intelektuálny potenciál a zúčastňovať sa na rekreačných, záujmových a športových aktivitách.

Povinnosti v oblasti televízneho vysielania voči osobám so zdravotným postihnutím upravujú:

- zákon č. 220/2007 Z.z. o digitálnom vysielaní programových služieb a poskytovaní iných obsahových služieb prostredníctvom digitálneho prenosu (zákon o digitálnom vysielaní),
- zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii.

Zákon č. 618/2003 Z.z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon) mimo iného upravuje použitie diela pre potreby zdravotne postihnutých osôb v rozsahu odôvodnenom ich zdravotným postihnutím.

Dotácie z prostriedkov štátneho rozpočtu na kultúrnu činnosť, na rekondície a na rekreačnú činnosť od 1. januára 2011 sa poskytujú v zmysle:

- zákon č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky,
- zákon č.544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky,
- zákon č. 300/2008 Z. z. o organizácii a podpore športu.

V zariadeniach sociálnych služieb sa podľa zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách vytvárajú podmienky aj na záujmovú činnosť, ktorou je utváranie podmienok na kultúrnu činnosť, spoločenskú činnosť, športovú činnosť a rekreačnú činnosť alebo ich zabezpečenie alebo ich sprostredkovanie.

Články 31 až 50 sú štandardné záverečné ustanovenia dohovoru, upravujúce najmä ratifikáciu dohovoru, nadobudnutie platnosti dohovoru, vypovedanie dohovoru a iné skutočnosti.

Záver:

Relatívne malý počet legislatívnych zmien v sledovanom období je dôsledkom niekoľkých skutočností:

1. V júni 2010 sa konali parlamentné voľby, čo malo vplyv na počet vládou SR pripravených a na prerokovanie predložených návrhov zákonov.

2. V marci 2012, po tom, keď Národná rada SR nevyslovila dôveru vláde SR, sa budú konať predčasné parlamentné voľby. Vláda SR množstvo pripravených návrhov zákonov, ktoré mala prejednávať Národná rada SR v druhej polovici roku 2011, z prerokovania v NR SR stiahla.

3. Pred sledovaným obdobím – v rokoch 2008 a 2009 - bol prijatý celý rad zákonov a boli tiež výrazne zmenené a doplnené zákony týkajúce sa občanov so zdravotným postihnutím, čo taktiež ovplyvnilo počet novo predkladaných legislatívnych návrhov. Za všetky zákony uvádzam nasledovné:

- zákon č. 447/2008 Z.z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia,

- zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách,

- zákon č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon),

- zákon č. 513/2009 Z. z. o dráhach,

- zákon č. 68/2008 Z.z. o úhrade za služby verejnosti poskytované Slovenskou televíziou a Slovenským rozhlasom,

- zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou (antidiskriminačný zákon), (novela č. 85/2008 Z.z.),

- Zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám, (novela č. 207/2008 Z.z.).

Vypracoval: Ing. Bc. Milan Měchura

V Partizánskom, 15. 2. 2012